

שער החופה

החתן והכלה

הם כדוגמת חתן וכלה של מעלה

[הקב"ה וכנסת ישראל]

וכאשר מכניסים את החתן תחת החופה

הוא

מעורר למעלה יחוד שלם

ופורח כל הצינורות

ולכן

זאת מצווה שאין לה שיעור,

וצריך להיזהר בה מאוד.

סידור "קול יעקב"

(לר' יעקב קאפיל זצ"ל)

פיוט מי אדיר

יש נוהגים לומר לפני החופה:

כשהחתן מגיע:

מִי אֲדִיר עַל הַפֶּל, מִי בְרוּךְ עַל הַפֶּל, מִי גָדוֹל עַל הַפֶּל, מִי הַגּוֹל עַל הַפֶּל, הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַפֶּלָה.

באור: השי"ת שהוא חזק, מבורך, גדול ונישא מעל כל הנמצאים, הוא יברך את החתן ואת הכלה.

כשהכלה מגיעה:

מִי בֶן שֵׁיחַ שׁוֹשֵׁן חוּחִים, אֶהְבֵּת פֶּלָה מְשׁוּשׁ דּוּדִים. הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַחֲתָן וְאֶת הַפֶּלָה.

באור: מי המבין תפילות האמהות שרה רבקה רחל וחסנה, שמעשיהם נאים ומריחים כשושנה, והיו עקרות כחוחים וכקוצים שלא נותנים פירות, וכולם נפקדו בבנים צדיקים שמהם נבנה העולם. מי המבין את מעלת אהבת רעים שגורם למעלה משוש דודים [שמחת חתן וכלה למטה, גורמת שמחת כנסת ישראל עם הקב"ה - שהם כביכול זיווג שלמעלה]. מי מבין זאת, הלא הוא ה' והוא יברך את החתן והכלה בבנים ובבנות צדיקים וצדקניות. (ע"פ הספר אגרא דבי הלוי)

מנהג כל ישראל בבית חתן וכלה שמשמחין בקולות של שמחה ואומרים דברי שירות ותשבחות לפני הקב"ה וזוכרין אותותיו וחסדיו עם ישראל מקדם וקיווי גלוי מלכותו והבטחותיו הטובים ובשורות נחמות שבישירו הנביאים את ישראל ופיוטין הרבה על אילו הדברים וכיוצא בהן בקול נגינות ובבתי חתנים וכלות שמחות וזכר חופות וברכות להצליחם ולהכשירם ואין אדם בעולם מיישראל נמנע מכל אלה. (תשובות הגאונים - סימן ס)

עוד ישמע... קול אלהים וקול חנה וקול שרה וקול רחל וקול חסנה

ברכות ארוסין

דעת ראשונים רבים שהברכה שמברכים על הארוסין, אינה ברכת המצוות, אלא ברכת שבח והודיה היא, שישראל משבחין ומודים להקב"ה על אשר נטע בהם קדושה בכל דרכיהם, טיהרם והבדילם מכל מעשה אסור וקדשם בכל מעשה מותר.

חופה זו שחתן וכלה עומדים תחתיה לבוא בברית כדת משה וישראל, עדות היא על קדושתם של ישראל יותר משאר האומות, על כן שמחים כל הקרואים ומודים לה' ומברכים אותו על שהנחה את עמו האהוב איך להשתמש אף בעולם החומרי הגשמי באופן של רוממות וקדושה: "ברוך אתה ה' מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין".

מסדר הקידושין נוטל כוס יין בידו ומברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל הָעֲרִיזוֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת. וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוֹאוֹת לָנוּ, עַל יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשֵׁינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֲפָה וְקִדּוּשֵׁינוּ.

החתן אומר קודם נתינת הטבעת: **הֲרִי אֶתְּ מְקַדְּשֶׁת לִי, בְּטַבְעֶת זוּ, כְּדַת מִשְׁהַ וְיִשְׂרָאֵל.**

שני שלבים של נישואין

המילים "על ידי חופה וקידושין" טעונות הבהרה. מהי מהותם של שני שלבים אלו של הנישואין: "קידושין" (הנקרא בלשון חז"ל "אירוסין"), ו"חופה" (שהיא עצם הטכס של הנישואין)? עוד צריך ביאור למה אומרים בברכה זו "חופה" לפני "קידושין" הרי תחילה עושים את הקידושין ורק אחר כך את החופה?

הנישואין מורכבים משני חלקים: "אירוסין" הוא מלשון איסור, שהאשה נאסרת לכל האנשים שבעולם חוץ מבעלה כהקדש, זו בחינת יראה - לא תעשה. "נישואין" הם התאחדות האיש והאשה מתוך אהבה אחוה שלום ורעות. עיקר חשיבותה הייחודית של קדושת ישראל היא ברוממות היחס הנעלה של הקשר שבין בני הזוג. לכן בברכה אנו מודים תחילה על המטרה שהיא קדושת האיחוד והאהבה של החופה, ואחר כך גם על הקידושין שהם בבחינת הגבלה וגדר, שבלעדיהם לא יתכן השגת המטרה הנכספת הזו.

במקביל לכך, הקב"ה נתן לנו תורה הכוללת מצוות לא תעשה המרחיקות אותנו מן החומר, וגם מצוות עשה המרוממות ומחברות אותנו לבורא עולם. וכתב המהרש"א שבמשפט "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין" יש הודיה להקב"ה שקידש אותנו במעמד הר סיני ע"י חופה וקידושין. שמתן תורה היה בחינת אירוסין כמו שכתוב "תורה צווה לנו משה מורשה קהלת יעקב", ודרשו חז"ל "אל תקרי 'מורשה' אלא 'מאורסה'" - בבחינת מצוות לא תעשה. וכן מתן תורה היה כמו נישואין כמו שאמרו חז"ל "ביום חתונתו" זה מתן תורה - בבחינת מצוות עשה. וכמו בחתן וכלה גם בתורה, העיקר הוא הקשר של אהבה בין ישראל לבורא העולם הנעשה על ידי מצוות העשה, ומטרת מצוות הלא תעשה היא לעזור להשגת קשר נעלה זה.

עוֹד יִשְׁמַע... קוֹל יְשׁוּעָה וְקוֹל יְהוָה וְקוֹל הַלֵּל

תפילה לציבור בעת החופה

מובא בזוהר הקדוש, שבשעת החופה השכינה הקדושה באה להשתתף במעמד. שעה זו היא שעת רחמים ורצון גדולה מאוד, ונפתחים כל שערי השפע והברכה העליונים. על כן כדאי מאוד להשתמש ברגעים נעלים אלו לבקש על החתן והכלה ועל כל עם ישראל, שיזכרם השי"ת לטובה.

רבונו של עולם, בעת רצון זו פֹּאֶשֶׁר הַחַתָּן
וְהַכֶּלֶה עוֹמְדִים תַּחַת הַחֶפֶה כְּדֵי לְמַלְאוֹת רִצּוֹנְךָ
כְּפִי שְׁהוֹרִית לָנוּ בְּתוֹרָתְךָ, אֲנֵי פֶתַח לָהֶם שְׁעֵי
רַחֲמֶיךָ וְתוֹכֵם לְהַקִּים בֵּית נֶאֱמָן לָךְ וּלְתוֹרָתְךָ, בְּנִין
עֲדֵי עַד מוֹשֶׁתַּת עַל אֲדֹנֵי אֶהְבֶּתִּיךָ וִירְאֶתִיךָ. פֶּתַח
יְדֶךָ הֶרְחַבְהָ וְתֵן לָהֶם חַיִּים אֲרָפִים וְטוֹבִים, מְלֵאִים
שִׂמְחָה שְׁלוֹהָ וּבְרִיאוֹת, וְתִשְׁרָה שְׂכִינְתְּךָ בִּינֵיהֶם
מִתּוֹךְ אֶהְבָּה וְאַחֲוָה וְשָׁלוֹם וְרַעוּת. מֵאוֹצְרֶךָ הַטּוֹב
תִּשְׁפִיעַ עֲלֵיהֶם שִׁפְעַת שֶׁל טוֹבָה וּבְרָכָה, וּבְרַךְ אֶת
מַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם וְסַפֵּק לָהֶם אֶת כָּל צְרִכֵיהֶם בְּרוּחַ
גְּדוֹל כְּדֵי שְׂיֻכְלוּ לְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ
בְּאַהֲבָה וּבְשִׂמְחָה.

יהי רצון מלפניך מֶלֶךְ רַם וְנֹשֵׂא שְׂתַבְרָכֶם "בְּרַכַּת
שְׂדִים וְרַחֵם", לְהִיפָקֵד בְּנִקַּל בְּזֶרַע שֶׁל קִימָא,
לְהַעֲמִיד דּוּרֵי דוֹרוֹת שֶׁל בָּנִים וּבָנוֹת צְדִיקִים
וְיֹשְׁרִים, בְּלֵם עוֹשִׂים רִצּוֹנְךָ וְשׂוֹאֲפִים לַעֲשׂוֹת נַחַת
רוּחַ לְפָנֶיךָ, אוֹהְבֵי ה', וְרֵאֵי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אִמְתִּי.
זֶרַע קִדְשׁ, וְיִירוּ מֵהֶם נַחַת וְאִשֶׁר אִמִּיתִי.

אֲנֵי מֶלֶךְ רַחוּם וְחַנוּן, פָּרַס סֶפֶת שְׁלוֹמְךָ עֲלֵיהֶם וְעַל
כָּל יוֹצְאֵי חִלְצֵיהֶם וְעַל כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וּנְזַכֵּה
בְּלָנוּ יַחַד לְקַבֵּל פְּנֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ וְלִרְאוֹת בְּבִנְיָן
בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְתַפְאֲרָתֵנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אֲמֵן.

טעם המנהג לשיר עוד ישמע

אחרי החופה נהגו לשיר את השיר "עוד ישמע". מנהג זה קדום מאד כפי שמובא בספר "מחזור ויטרי" (מתלמידי רש"י). וז"ל: "ומושיבין אותם (את החתן והכלה אחרי החופה) בכילה ומשוררים לפניהם "קול ששון וקול שמחה, ישמח חתן בכלה, עתה יזכה לחמשה קולות" עכ"ל.

המילים האחרונות "עתה יזכה לחמשה קולות" הן מנוסח השיר שהיו שרים לפני החתן, שכן השמחה שניתן להרגיש בשמחת חתן וכלה היא השמחה של "חמשת הקולות" מעין השמחה שהיתה במתן תורה ושתהיה לעתיד לבא, שבכל האירועים האלו, כפי דברי חז"ל, מתגלים בעולם "חמשה קולות".

המסתכל בהיבט שטחי על העולם אינו רואה תמיד את הטוב של ה', זהו מטרת ההסתר של העולם, אשר תפקידנו בעולם הזה הוא להתגבר עליו, ולחוש את טובו ית' אף בתוך חשכת ההסתר של העולם.

"מצאא אשה - מצאא טוב", החתן והכלה מסוגלים למצוא את הטוב המופלא של השי"ת בצורה ברורה בשעת חתונתם. גילוי זה הוא דבר שניתן להם כמתנה מלמעלה, וכן במידה מסוימת לכל המשתתפים בשמחתם - לראות באופן גלוי את המידות האמיתיות של השי"ת בלי הסתר, בצורה ברורה ומוחשית. אלו הן ה"חמשה קולות" של שמחת הנישואין שהם חמשה פנים של חסד וטוב ה' שמתגלים באמצעות שמחת חתן וכלה.

פֶּאֶשֶׁר מְרַגִּישִׁים אֶת חֶסֶד ה' שֶׁל שִׂמְחַת חֶתָן וְכֹלָה, שֶׁהוּא הַשִּׂמְחָה וְהָאוֹר שֶׁל חֲמֹשֶׁת הַקּוֹלוֹת, מְשִׁיגִים בְּכַךְ מֵעֵין אֹרֶה שֶׁל הַגְּאוּלָּה, שֶׁגַּם אִזּוֹ יֵהְיוּ חֲמֹשֶׁה קוֹלוֹת אֵלּוּ. גִּילּוּי זֶה שֶׁל טוֹבו הַמוֹפְלֵג שֶׁל הַשִּׁי"ת, הוּא כְּמוֹ מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל דֶּרֶךְ חוֹר הַמִּפְתָּח שֶׁל הַדֶּלֶת וְרוֹאֵה קִצַּת מֵהָאוֹר הַנִּפְלֵא שִׁיְהִיָּה בְּזִמְן הַגְּאוּלָּה. בְּשִׂמְחַת חֶתָן וְכֹלָה מִקְבָּלִים טְעִימָה כֹּל שֶׁהִיא מֵהָאוֹר הַנִּשְׁגָּב שֶׁל הַגְּאוּלָּה. הַתְּגוּבָה הַטְּבָעִית לְכַךְ הִיא "וּבִכֵּן צְדִיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׂמְחוּ, וַיִּשְׂרִים יַעֲלוּזוּ וְחֹסִידִים בְּרִינָה יִגִּילוּ" - שִׂמְחָה לֹוֹהֵטָת עִם הַטּוֹב הַנִּפְלֵא שֶׁל הַשִּׁי"ת.

שִׂמְחָה זוֹ גַם מְעוֹרֶרֶת אֶת הַבֵּיטְחוֹן וְהָאִמּוּנָה בַּגְּאוּלָּה. וְכֵתֵב הַשִּׁל"ה הַק' (פ' בְּשִׁלַּח) בְּבִיאוֹר הַפְּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים ד', ח') ("תִּשְׁנִי מֵרֹאשׁ אֲמֹנָה", שְׁעַם יִשְׂרָאֵל יִשׁוֹרֵר מֵרֹאשׁ עַל הַגְּאוּלָּה, אִף קוֹדֵם שֶׁתִּתְקַיֵּם, מִצַּד הָאִמּוּנָה בַּהִבְטַחַת הַשִּׁי"ת.

לְכֵן, אַחֲרֵי הַחֹפֶה וְכֵן בְּמִשְׁךְ כֹּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה, כֹּאשֶׁר חֲשִׁים אֶת שִׂמְחַת הַחֶתָן וְהַכֹּלָה וְאֵת טוֹבו יֵת' הַמִּתְגַּלָּה בְּאִמְצָעוֹתָהּ, הַנִּשְׁמָה מִתְלַהֶטֶת לְשִׁיר אֶת הַפְּסוּקִים הַמִּתְאַרִים אֶת אֹר הַגְּאוּלָּה, לַהּוֹדוֹת לַה' עַל טוֹבו הַמוֹפְלֵא וְעַל טוֹבַת הַבְּטַחַת הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה, שְׁבָה נֹכַח לְהַרְגִישׁ אֶת הַשִּׁשׁוֹן וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַיְּהוּדִים מוֹשְׁלָמַת לַהּשִׁי"ת, "קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֶת ה' צְבָאוֹת כִּי טוֹב ה', כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ, מִבִּיָּאִים תּוֹדָה בֵּית ה'" בְּ"א.

תפילה לזכות לשמח חתן וכלה

רבוננו של עולם אָדון השמחה והחֲדוּה אֲשֶׁר השמחה במְעוֹנָה וּבְרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים בְּרֵאתָ שְׁשׁוֹן וּשְׁמֵחָה חֲתָן וְכֻלָּה, גִּילָה וְרִנָּה דִּיצָה וְחֲדוּה, זְכֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים שְׂאִזָּה לְקִים מִצּוֹת הַכְּנֶסֶת כָּלָה לַחֲפָה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת בְּקִדְשָׁה וּבִטְהָרָה גְדוּלָה וְאִזָּכָה בְּכֹל עֵת לְשִׂמְחַח חֲתָן וְכֻלָּה, לְשִׂמְחָם בְּכֹל עֵז וְחֲדוּה, לְהַרְבוֹת בְּכֹל מִיּוֹנֵי שְׂמֵחָה לַפְּנִיָּהם, וְלִרְקֹד לַפְּנִיָּהם בְּכֹל כַּחֲזִי בְּשִׂמְחָה וְחֲדוּה גְדוּלָה. וְתַתֵּן שְׂמֵחָה בְּלִבֵּי עַד שְׂוִיתֵנְשָׂאוּ רַגְלֵי עַל-יַדֵּי שְׂמֵחַת הַלֵּב לִרְקֹד הַרְבֵּה לַפְּנֵי חֲתָן וְכֻלָּה וּלְפָזוּ וּלְכַרְכֵּר בְּכֹל עֵז לַפְּנִיָּהם. וְנִזְכָּה לְהַמְשִׁיךְ עֲלֵינוּ כֹּל הַחֲמִשָּׁה קוֹלוֹת הַקְּדוּשִׁים וּיְקִים מְהֵרָה מִקְרָא שְׁכָתוֹב: "עוֹד יִשְׁמַע בְּעַרְי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמֵחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כָּלָה, קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֶת יְיָ צְבָאוֹת, כִּי טוֹב יְיָ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ".

וְאִזָּכָה תְּמִיד לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וּצְדָקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּשִׂמְחָה וְחֲדוּה גְדוּלָה, עַד שְׂאִזָּכָה לִיְחַד וּלְחַבֵּר חֲתָן וְכֻלָּה הָעֲלִיוֹנִים וְתַרְחַם עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עִם קִדְשֶׁךָ, רַעֲיָתֶךָ הַמְּשׁוּכָה אַחֲרֶיךָ, כָּלָה קְרוּאָה בְּנִעִימָה בְּאֵהֱבָתֶךָ וּבְחֲמִלְתֶךָ, וְתַמְתִּיק וְתַבְטֵל כֹּל הַדִּינִים מֵעַל כֹּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגִשְׁמִיּוֹת וּרוּחָנִיּוֹת וּתְשַׂמְחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ תְּמִיד, וְתַמְהֵר וְתַחֲשִׁי לְגַאֲלָנוּ, וְתַעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ, וְתַבְנֶה בֵּית קִדְשֵׁנוּ וְתַפְאֲרֵתֵנוּ וּיְקִים מְהֵרָה מִקְרָא שְׁכָתוֹב: "אֵז תִּשְׂמַח בְּתוֹלָה בְּמַחֹל וּבַחֲרִים וּזְקֵנִים יַחַד וְהַפְּכֵתִי אֲבָלָם לְשִׁשׁוֹן, וְנַחֲמֵתִים, וְשִׂמְחֵתִים מִיְּגוֹנָם" וְנִזְכָּה לְרֵאוֹת בְּנַעַם זִיוֶךָ, בְּעַת שְׂתַתְּעֶשֶׁר בְּעֶטְרַת הַתְּפָאֶרֶת עַל יַדֵּי מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל כֹּל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ כְּאֹמֹר: "צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֵּךְ שְׁלֵמָה בְּעֶטְרָה שְׂעֵטְרָה לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֵחַת לְבוֹ", בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן:

במה זכתה אם הגר"א

מסופר על הרבנית טריינא, אמא של הגר"א הידוע בכינויו 'הגאון מוילנא', שראו אותה פעם רוקדת וצוהלת בחתונה עד מאוד, באותו זמן היא לא היתה בקו הבריאות מפאת גילה המבוגר. נגשו אליה המשתתפות בחתונה ושאלו: "הרבנית, מדוע אינך חסה על בריאותך, כיצד את מרשה לעצמך התנהגות התואמת לאשה צעירה, ולא בת גילך?"

השיבה הצדקנית תשובה שגילתה את אותו סוד הגדול, שבזכותו זכתה אותה אם צדקנית לבן שיאיר את עיני ישראל עד היום הזה. הגמרא במסכת ברכות אומרת "כל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות". 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו' הם אותם חמשה קולות שבהם ניתנה תורה (המבוארים בפסוקים בפרשת יתרו). החש בשמחת חתן וכלה את ההודיה על טוב ה' ואהבתו הגדולה אלינו המתגלה בחסד ה' שבנישואין, מעין מה שהיה ביום חתונתו - זה מתן תורה, ואת אותה שמחה נפלאה מעביר לחתן וכלה, הוא זוכה לקבל מהקב"ה את התורה שניתנה בחמשה קולות אלו.

המשיבה הצדקנית ואמרה: "אף אני בשל חמשה קולות הללו שקיימתי כל ימי בשמחת חתן וכלה, זכיתי לאותם חמשה גאונים בתורה, עליה הזכיר הכתוב חמשה קולות. [הלא הם: ר' משה, ר' אליהו (הגר"א), ר' אברהם (מחבר הספר מעלות התורה), ר' יששכר בער ור' מאיר]. הכיצד אוכל להפסיק אפוא ממנהגי זה?"

(הגאון עמ' 69)